

Vinnumarkaður og nýting framleiðslupáttá

Vinnumarkaður

Heildarvinnustundir enn nokkru færri en fyrir ári ...

Samkvæmt vinnumarkaðskönnun Hagstofu Íslands (VMK) voru heildarvinnustundir 3,5% færri á fyrsta fjórðungi ársins en á sama fjórðungi fyrir ári. 2,4% færri fólk var starfandi en meðalvinnustundir voru 1,1% færri (mynd 3 í viðauka 1). Ef leiðrétt er fyrir árstíð fjölgaði heildarvinnustundum hins vegar frá fyrri fjórðungi eftir að hafa fækkað nokkuð á síðasta ársfjórðungi í fyrra. Samkvæmt könnuninni fjölgaði starfandi fólki einnig milli fjórðunga en það er hins vegar ekki í samræmi við vísbendingar úr staðgreiðsluskrá sem benda til áframhaldandi fækkunar starfa (mynd IV-1). Upplýsingar úr staðgreiðsluskrá benda til þess að rúmlega 90% af þeim störfum sem hafa tapast undanfarið ár hafi verið í ein-kennandi greinum ferðaþjónustu.

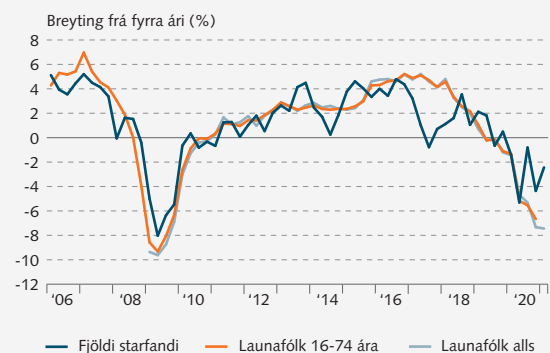
... en atvinnuleysi er tekið að minnka ...

Árstíðarleiðréttar niðurstöður VMK benda til þess að atvinnuþátttaka hafi aukist lítillega milli fjórðunga á fyrsta fjórðungi ársins en að hlutfall starfandi hafi á sama tíma hækkað meira (mynd 3 í viðauka 1). Atvinnuleysi minnkaði því um tæplega 1 prósentu milli fjórðunga og mældist 7,6%. Svipaða sögu má segja af mælikvarða VMK á slaka á vinnumarkaði en þar er tekið tillit til þeirra sem vinna minna en þeir vilja og þeirra sem teljast ekki á vinnumarkaði en gætu bæst við vinnuaflið með litlum fyrirvara. Slakinn mældur á þennan hátt mældist 14,5% á fyrsta ársfjórðungi og minnkaði um tæplega 3 prósentur milli fjórðunga (mynd IV-2). Þá minnkaði skráð almennt atvinnuleysi (þ.e. atvinnuleysi án fólks á hlutabótum) einnig er leið á fyrsta fjórðung ársins og var komið í 10,4% í apríl. Það mældist þó meira á fjórðung-

Mynd IV-1

Fjöldi starfandi fólks¹

1. ársfj. 2006 - 1. ársfj. 2021

1. Fjöldi starfandi fólks skv. vinnumarkaðskönnun Hagstofunnar og fjöldi launafólks skv. staðgreiðsluskrá ríkisskattstjóra. Launafólk 16-74 ára inniheldur einnig þá sem voru í fæðingarorlofi og þá sem voru með reiknað endurgjald. Launafólk alls undanskilur þá hópa en inniheldur launafólk á öllum aldri. Gögn fyrir 1. ársfj. 2021 úr staðgreiðsluskrá byggjast á meðaltali janúar og febrúar.

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

um öllum en á fjórðungnum á undan sem rekja má til aukningar þess í janúar þegar það náði sögulegu hámarki í 11,6% (mynd 3 í viðauka 1). Minnkandi atvinnuleysi það sem af er ári má m.a. rekja til sérstaks átaksverkefnis stjórnvalda til að fjölga störfum. Þróunin virðist vera á nokkuð breiðum grunni en fólki á skrá fækkaði í flestum atvinnugreinum, mest í gistingu og veitingastarfsemi. Langtímaatvinnuleysi hefur þó aukist mikið og náði sögulegu hámarki í apríl (sjá einnig rammagrein 4).

... þar sem vinnuafleiftirspurn hefur rétt úr kútnum

Samkvæmt fyrirtækjakönnun Hagstofunnar fyrir fyrsta ársfjórðung voru um 700 fleiri laus störf á fjórðungnum en á sama tíma í fyrra (mynd IV-3). Það er annan fjórðunginn í röð sem lausum störfum fjölgar milli ára sem er töluverður viðsnúningur eftir mikla fækkun milli ára á öðrum ársfjórðungi í fyrra. Engin merki eru um að uppgangur farsóttarinnar á fjórða fjórðungi í fyrra og harðari sóttvarnaraðgerðir sem fylgdu hafi haft þar áhrif á. Á fyrsta fjórðungi í ár voru laus störf orðin 3.500 talsins og þau því orðin álíka mörg og á sama tíma árið 2019. Svipaða sögu er að segja af ráðningaráformum fyrirtækja sem lesa má úr könnun Gallup meðal 400 stærstu fyrirtækja landsins. Munur á hlutfalli fyrirtækja sem vilja fjölga starfsfólki og þeirra sem vilja fækka því var jákvæður um ríflega 4 prósentur á fjórðungnum og var því nálægt sögulegu meðaltali en til samanburðar var hlutfallið neikvætt um næstum þriðjung á öðrum fjórðungi síðasta árs.

Þótt vinnuafleiftirspurn virðist vera að rétta úr kútnum eru enn engin skýr merki um að framundan sé mikil fjölgun starfa sem gæti minnkað atvinnuleysi hratt. Þá eru niðurstöður þessara kannana nokkuð ólíkar þegar kemur að ferðapjónustu. Þannig sýnir könnun Gallup t.d. að munur á hlutfalli fyrirtækja sem vilja fjölga starfsfólki og þeirra sem vilja fækka því á næstu sex mánuðum er jákvæður um tæplega 20 prósentur í samgöngum, flutningum og ferðapjónustu á fjórðungnum en samkvæmt könnun Hagstofunnar er útlit fyrir að lausum störfum í ferðapjónustu hafi fækkað. Báðum könnunum ber þó saman um að eftirspurn eftir vinnuafli hafi aukist í byggingarstarfsemi og mannvirkjagerð og atvinnugreinaflokkum sem innihalda þjónustustarfsemi tengda hinu opinbera.

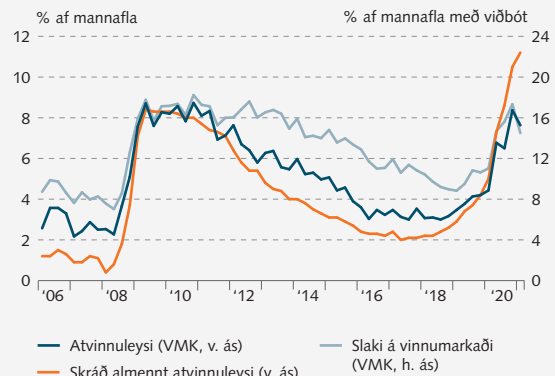
Hægt hefur á fjölgun landsmanna í faraldrinum

Verulega hefur dregið úr fjölgun landsmanna frá því að heimsfaraldurinn skall á. Íbúum landsins fjölgaði um 1% milli ára á fyrsta fjórðungi ársins sem er einungis 0,4 prósentum meira en ef engir búferlaflutningar hefðu verið til og frá landinu á tímabilinu (mynd IV-4). Það eru

Mynd IV-2

Atvinnuleysi og slaki á vinnumarkaði¹

1. ársfj. 2006 - 1. ársfj. 2021

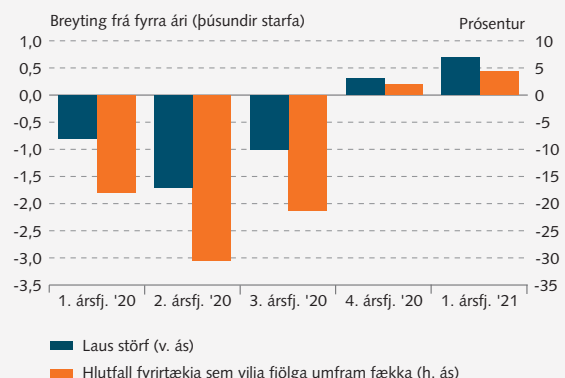

1. Slaki á vinnumarkaði eru atvinnulausir, vinnulitir (aðilar í hlutastarfi sem vilja vinna meira) og möguleg viðbót á vinnumarkað (þeir sem eru tilbúnir að vinna en eru ekki að leita að vinnu og þeir sem eru að leita að vinnu en eru ekki tilbúnir að vinna) sem hlutfall af mannafla með viðbót (mannafli að viðbætti mögulegri viðbót á vinnumarkaði). Skráð almennt atvinnuleysi er skráð atvinnuleysi án fólks á hlutabótum frá og með 1. ársfj. 2020 og er röðin árstíðarleidd af Seðlabankanum. Árstíðarleiddar tölur. Heimildir: Hagstofa Íslands, Vinnuálastofnun, Seðlabanki Íslands.

Mynd IV-3

Ráðningaráform fyrirtækja¹

1. ársfj. 2020 - 1. ársfj. 2021

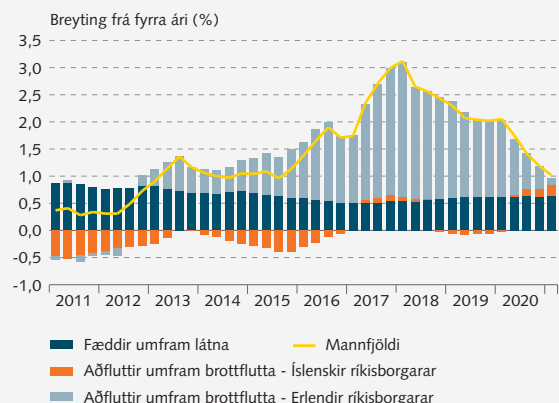

1. Laus störf skv. fyrirtækjakönnun Hagstofu Íslands og hlutfall fyrirtækja sem vilja fjölga eða fækka starfsfólki næstu 6 mánuði er úr könnun Gallup meðal 400 stærstu fyrirtækja landsins og eru gögnin árstíðarleidd af Seðlabanka Íslands. Heimildir: Gallup, Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd IV-4

Mannfjöldi

1. ársfj. 2011 - 1. ársfj. 2021

Heimild: Hagstofa Íslands.

töluverð umskipti frá því snemma árs 2018 þegar árleg fjölgun landsmanna fór yfir 3%. Breytingin endurspeglar að mestu leyti að mikið hefur dregið úr aðkomu erlends vinnuafls.

Gert ráð fyrir töluverðu atvinnuleysi en horfur hafa batnað frá síðustu spá

Batinn í vinnuafleiftirspurn hefur haldið áfram og stjórnvöld hafa sett á laggirnar átaksverkefni sem miða að því að koma fólki úr atvinnuleysi í störf. Talið er að heildarvinnustundum muni fjölga um 2½% í ár og að meðaltali á næstu tveimur árum. Það er heldur meiri fjölgun en spáð var í febrúar. Atvinnuleysihorfur hafa einnig batnað en áfram er þó gert ráð fyrir hægri hjöðnun þess og að það haldist nokkuð yfir því sem það var áður en farsóttin barst til landsins. Spáð er að atvinnuleysi samkvæmt VMK verði tæplega 7% að meðaltali í ár og hjaðni í um 6% undir lok spátímans. Skráð almennt atvinnuleysi verður meira eða liðlega 9% í ár en hjaðnar hraðar á tímabilinu (mynd IV-5). Um þessar horfur ríkir þó mikil óvissa. Í rammagrein 1 er greint frá fráviksdæmum sem byggjast á mismunandi forsendum um þróun farsóttarinnar en fjallað er sérstaklega um ýmsa óvissuþætti tengda þróun atvinnuleysis í rammagrein 4.

Vísbendingar um nýtingu framleiðsluþátta

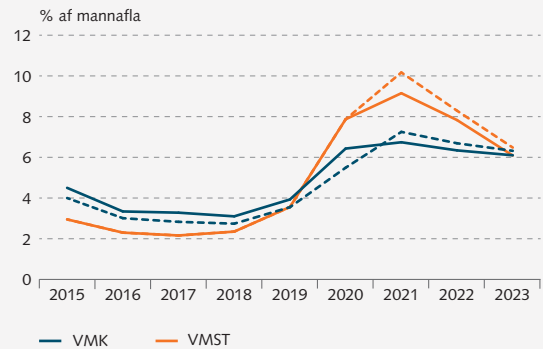
Farsóttin hefur komið niður á framleiðni vinnuafls

Framleiðni vinnuafls minnkaði um 1,8% milli ára í fyrra sé miðað við heildarvinnustundir út frá VMK (mynd IV-6). Á þennan mælikvarða hefur framleiðni ekki minnkað svo mikið á einu ári frá því á árinu 1999 og var viðsnúningurinn mikill frá árinu 2019 þegar framleiðni vinnuafls jókst um tæplega 2%. Annar mælikvarði á framleiðni vinnuafls sem Hagstofan birtir einnig og miðar við heildarvinnustundir út frá þjóðhagsreikningum sýnir áþekkan viðsnúning. Á þann mælikvarða stóð framleiðni vinnuafls svo gott sem í stað milli ára í fyrra en vöxturinn var tæplega 4% á árinu 2019. Milli áruna 2019 og 2020 minnkaði árlegur vöxtur framleiðni samkvæmt þessum tveimur mælikvörðum því álíka mikið eða um 3½ prósentu. Faraldurinn hefur því haft töluverð áhrif á framleiðni vinnuafls eins og rakið er í rammagrein 3 – sérstaklega í greinum sem tengjast ferðapjónustu og persónulegri þjónustu (mynd IV-7).

Útlit fyrir að framleiðslulaki snúist í spennu á næsta ári

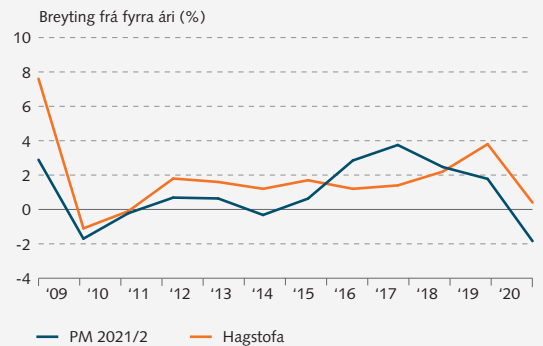
Árstiðarleiðréttar niðurstöður vorkönnunar Gallup meðal 400 stærstu fyrirtækja landsins benda til þess að hlut-

Mynd IV-5
Atvinnuleysi 2015-2023¹

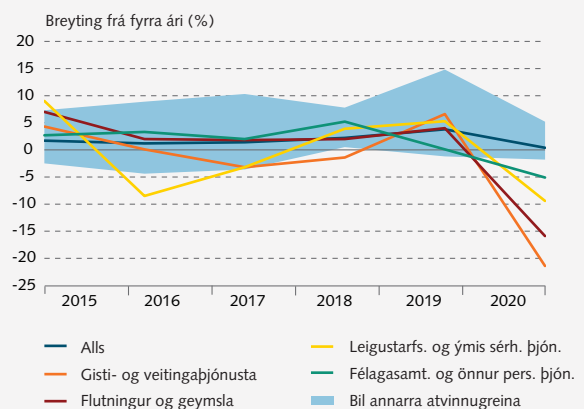
1. Atvinnuleysi miðað við vinnuamarkaðskönnun Hagstofu Íslands (VMK) og skráð atvinnuleysi Vinnuálfstofnunar án hlutabóta (VMST). Grunnspá Seðlabankans 2021-2023. Brotalínur sýna spá frá PM 2021/1.
Heimildir: Hagstofa Íslands, Vinnuálfstofnun, Seðlabanki Íslands.

Mynd IV-6
Framleiðni vinnuafls 2009-2020¹

1. Framleiðni vinnuafls úr þjóðhagslíkani Seðlabankans er mæld sem verg landsframleiðsla á vinnustund þar sem byggt er á heildarvinnustundum út frá vinnuamarkaðskönnun Hagstofunnar (VMK). Framleiðni vinnuafls skv. birtingu Hagstofunnar er hins vegar mæld sem vergar þáttatekjur á vinnustund þar sem byggt er á heildarvinnustundum út frá þjóðhagsreikningum.
Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd IV-7
Framleiðni vinnuafls í völdum atvinnugreinum 2015-2020¹

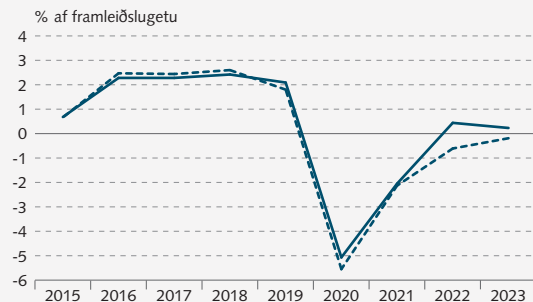

1. Framleiðni vinnuafls skv. birtingu Hagstofunnar er mæld sem hlutfall vergra þáttatekna og heildarvinnustunda út frá þjóðhagsreikningum.
Heimild: Hagstofa Íslands.

fall stjórnenda sem töldu fyrirtæki sitt búa við skort á starfsfólki hafi hækkað lítillega milli kannana. Hlutfall þeirra sem telja fyrirtæki sitt eiga í vanda með að mæta óvæntri eftirspurn breyttist hins vegar lítið. NF-vísitalan, sem tekur saman fjölda vísbendinga um nýtingu framleiðslupátta, hækkaði nokkuð á fyrsta ársfjórðungi sem gefur vísbendingu um bætta nýtingu framleiðslupátta. Þessi vísitala hefur nú hækkað þrjá fjórðunga í röð (mynd 3 í viðauka 1).

Slakinn sem myndaðist í þjóðarbúinu í kjölfar farsóttarinnar virðist því tekinn að minnka. Við bætist að farsóttin hefur valdið talsverðu umróti á framboðshlið þjóðarbúsins sem hefur leitt til þess að vöxtur framleiðslugetu er talinn hafa verið langt undir sögulegu meðaltali í fyrra og að svo verði einnig í ár (sjá einnig rammagreinar 3 og 4). Slakinn í þjóðarbúinu hverfur því hraðar en ella. Hann fer úr um 5% af framleiðslugetu í fyrra í um 2% í ár og snýst í lítills háttar spennu á seinni hluta næsta árs (mynd IV-8). Þetta er minni slaki en gert var ráð fyrir í febrúar og hann hverfur hraðar en þá var spáð sem endurspeglar bæði endurskoðun sögulegra talna og hagstæðari hagvaxtarhorfur. Um þetta mat er þó mikil óvissa eins og fjallað er um í rammagrein 1.

Mynd IV-8
Framleiðsluspenna 2015-2023¹

1. Grunnspá Seðlabankans 2021-2023. Brotalína sýnir spá frá PM 2021/1.
Heimild: Seðlabanki Íslands.